

وزارت آموزش و پرورش
سازمان آموزش و پرورش استان خوزستان
مدیریت آموزش و پرورش ناحیه ۱ اهواز

دبیرستان حضرت نرجس (س)

کتاب علوم و فنون ادبی دهم

درس نهم: موازنه و ترصیع

مدرس: اعظم ویسی

موازنه، تقابل سجعهای متوازن یا متوازی در دو یا چند جمله است که

به هماهنگی آنها می انجامد. به بیت زیر، توجه کنید:

دل به امید روی او همدم جان نمی شود / جان به هوای کوی او خدمت تن نمی کند
حافظ

دل

جان

به

تن

امید

خدمت

روی

کوی

او

او

نمی

نمی کند

شود

شود

کند

کند

هر مصراع از بیت بالا، یک جمله است. کلمه های دو جمله را رو به روی هم نوشته و به هم ارتباط داد هائیم. همان طور که می بینید، تمام کلمه های مقابل هم، به جز «کوی و روی» **سجع متوازن اند**. این تقابل سجع ها، افزایش دهنده موسیقی لفظی شعر است. آرایه موازنه در نثر نیز به کار می رود.

عبارت زیر را با هم می خوانیم:

در بدایت، بند و چاه بود، در نهایت تخت و گاه بود.

تفسیر سورة يوسف (ع) ، احمد بن زید طوسی

این عبارت، دو جمله است. کلمه های جمله اول با قرینه خود در جمله دوم هم وزن اند؛ یعنی سجع دارند.

اعظم ویسی / ناحیه اهواز

ترصیع، موازنه ای است که، همهٔ سجع های آن متوازی باشد؛ مانند:

ای منور به تو، نجوم جمال ای مقرر به تو، رسوم کمال

رشید و طواط

جمال

کمال

نجوم

رسوم

تو

تو

به

به

منور

مقرر

ای

ای

سجع های پدیدآورنده این موازنه، یعنی «منور، مقرر» و «نجوم،

رسوم» و «جمال، کمال» با سجع های مثالهای قبلی تفاوتی دارد؛ آیا

این تفاوت را درمی یابید؟ تمام سجع های این «موازنه»، متوازی اند؛

یعنی، علاوه بر هم وزنی، واج های پایانی آنها نیز یکسان است.

حال یک بار دیگر ابیاتی را که از نظر نحوه کاربرد سجع بررسی

کردیم، بخوانید؛ موسیقی کدام یک، گوش نوازتر است؟ درباره علت آن توضیح دهید.

با سپاس از نگاه پر مهرتان